

BRUNNBERG & FORSHED ARKITEKTKONTOR AB 1950–2008

I VÅRA LJUSA OCH ÖPPNA LOKALER NÄRA FRIDHEMSPLAN I STOCKHOLM ARBETAR FÖR NÄRVARANDE 65 PERSONER.

FOTO: Martin Beskow

50- och 60-talet

Brunnberg & Forshed har sina anor i början av 1950-talet i Curmans Arkitektkontor som under 50- och 60-talet var ett av landets mest anlitade kontor inom bostadsplanering. Kontoret ritade bostäder i bland annat Gävle, Örebro, Stockholm och Västerås. Curmans ansvarade också för stora och komplicerade översiktsplaner i Oxelösund, Luleå, Väsby och Upplands Bro.

70- och 80-talet

Efter flera decennier där stora bostadsprojekt hade dominerat kom 1970-talet med småhusområden. Brunnberg & Forshed ritade då bland annat Grimsta By i Väsby, ett projekt som sågs som en protest mot den tidigare förhärskande storskaligheten och enformigheten. Småskalighet och variation kom att bli ett ledord för kontoret.

1978 bildades Brunnberggruppen Arkitektkontor AB och tio år senare skedde ombildning och namnbyte till dagens Brunnberg & Forshed.

80-talet var decenniet då kontoret växte, från drygt 20 personer till över 90. Det var också en tid för utveckling och breddning för Brunnberg & Forshed som fick många uppdrag inom kontors- och industrisektorn. Både Marabous och Astras huvudkontor är exempel på uppdrag från den tiden.

Sedan början av 80-talet har Brunnberg & Forshed deltagit i en rad bomässor från BO 85 i Upplands Väsby.

90- och 00-talet

90-talet överskuggades av den dramatiska nedgången i konjunktur och byggande. Kontorets breda kompetens och några stora bostadsprojekt höll verksamheten uppe under lång tid, men en bit in på 90-talet var Brunnberg & Forshed tvungna att dra ner på verksamheten.

När krisen såg som djupast ut bjöds kontoret in att delta i en arkitekttävling till S:t Eriksområdet i Stockholm. Uppdragsgivare var HSB som efter mycket kritik om tidigare slarvbygge nu ville satsa på gedigna bostäder och hög kvalitet.

2000-talet

I dag arbetar 65 personer på kontoret. Bland de aktuella projekten finns bland andra nytt kommunhus i Knivsta, ny bussdepå åt SL i Hammarby Sjöstad, bostäder i Norra Djurgårdsstaden samt flera i Stockholm centralt belägna bostads- och kontorsprojekt.

2007 gick "Solna Stadsmiljöpris" till Brunnberg & Forshed för arbetet med Filmstaden, en ny stadsdel i centrala Solna.

2008 blev Brunnberg & Forshed vinnare av Träpriset.

Brunnberg & Forshed är sedan 2008 engagerade i ett projekt som handlar om att bygga en skola för hållbar stadsplanering, arkitektur och industridesign i Kisumu, Kenya. Urban Academy är ett samarbete mellan Chalmers, Brunnberg & Forshed, Exportrådet i Nairobi och FN.

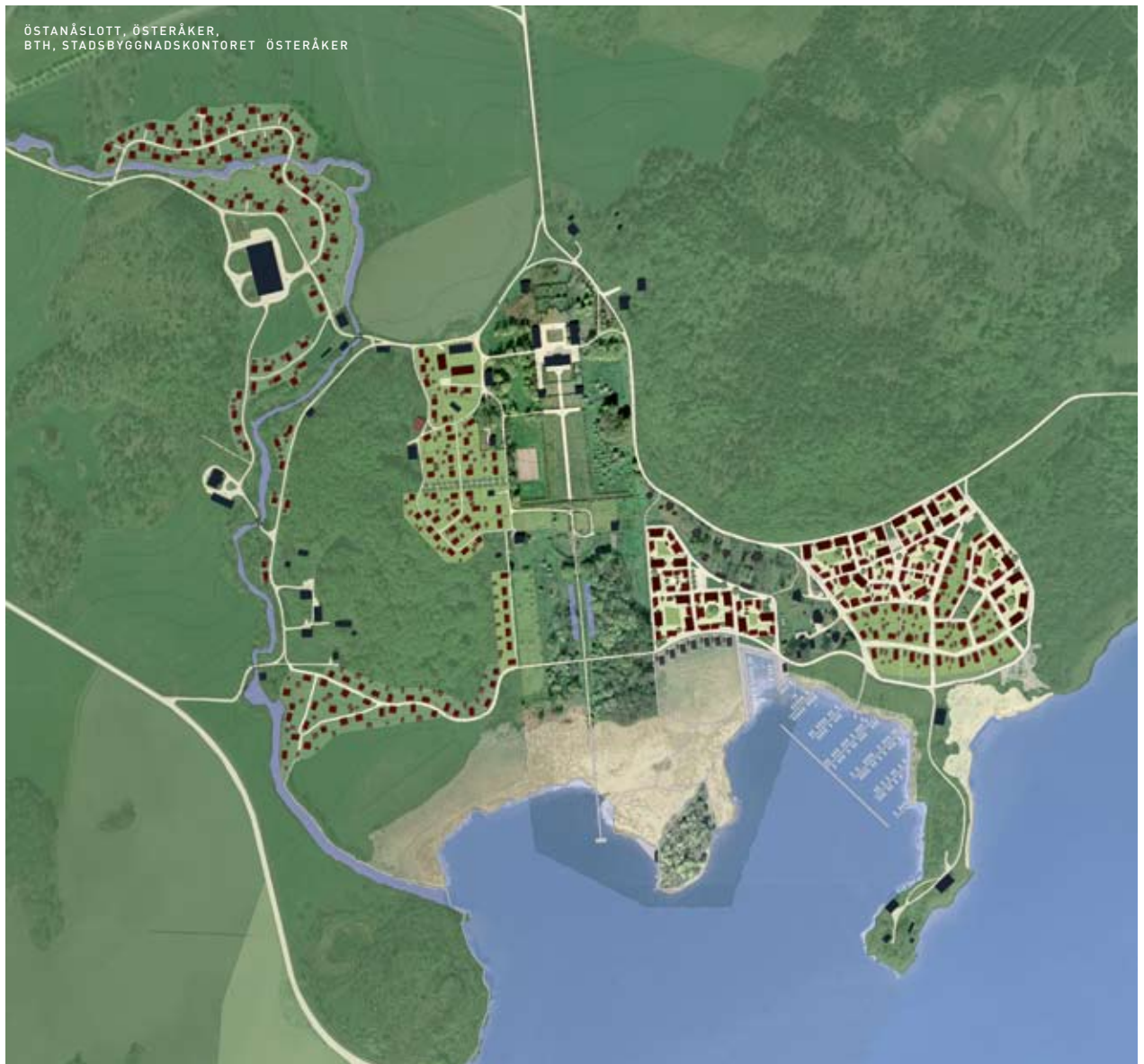
Filosofi och vision

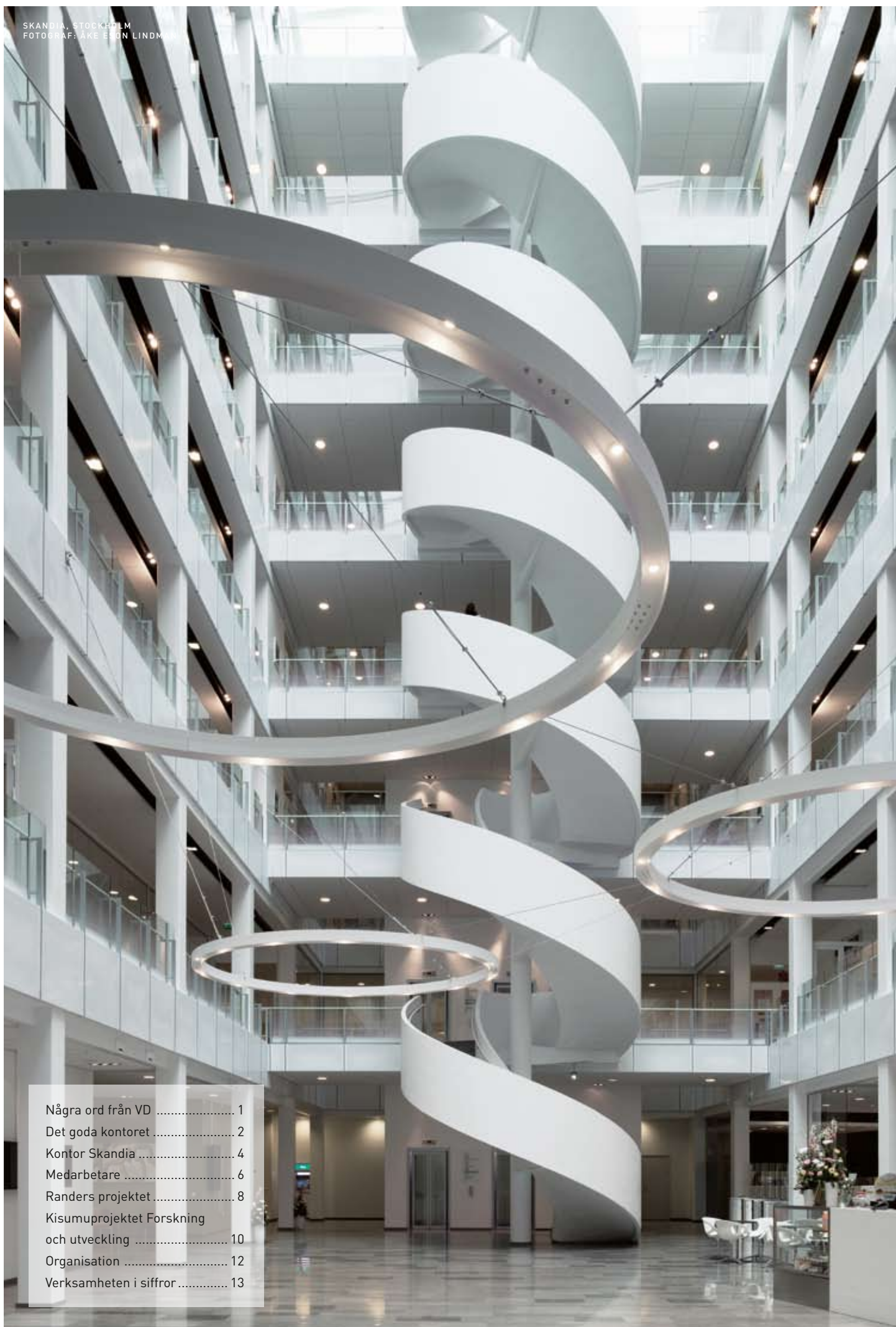
Brunnberg & Forshed vilar på en solid grund av humanistiskt byggande. Stor vikt läggs vid att hålla diskussionen om den goda bostaden och det goda byggandet vid liv.

Det finns ett stort värde i att föra vidare den kunskap och erfarenhet som samlats under åren. Genom att två generationer finns i företagets ledning så säkras kunskapsöverföringen. Det är en modell som Brunnberg & Forshed tillämpat i flera decennier.

Grunden som kontorets verksamhet vilar på är tradition, erfarenhet och kunskap. Växtkraften och kreativiteten genereras inifrån, från enskilda medarbetare och kollektivet.

Några ord från VD	1
Det goda kontoret	2
Kontor Skandia	4
Medarbetare	6
Randers projektet	8
Kisumuprojektet Forskning och utveckling	10
Organisation	12
Verksamheten i siffror	13

” Vi har alltid betonat vikten av utveckling här på kontoret, och det gäller även i tider av ekonomisk återhållsamhet.”

DET ÄR DAGS ATT SKÖRDA

I lågkonjunktrens spår präglades fjolåret till stor del av väntan på olika byggbeslut. Vår marknad liksom andra marknader drabbades av osäkerhet och försiktighet, och vi blev nödgade att bedriva vår verksamhet på sparlåga. Även om vi strävar efter att behålla vår kompetens också i sämre tider var konjunkturläget sådant att vi tvingades att säga upp fyra medarbetare och avbryta samarbetet med ett antal konsulter. Sådana beslut är alltid svåra och tråkiga att fatta. Men jag är ändå glad över att vi har lyckats behålla och sysselsätta den kompetens på 65 medarbetare vi har idag och att vårt resultat blev bättre än budget, även om budgeten var anpassad till konjunkturläget.

Vi har alltid betonat vikten av utveckling här på kontoret, och det gäller även i tider av ekonomisk återhållsamhet. Kunskap, nya insikter och tankar är en förutsättning för god arkitektur och ambitionen är att det ska finnas någon form av nytänkande och utveckling i alla projekt, också mindre sådana. Av den anledning satsar vi mycket på utbildning, faktiskt så mycket som 7-8 procent av vår årsomsättning.

Dessutom satsar vi en hel del resurser på tävlingsdeltagande. Att delta i tävlingar är oerhört viktigt för oss och engagemanget är stort. Det är ett hedersuppdrag att få arbeta med en tävling eller parallellt uppdrag som vi blivit inbjudna till. I tävlingar finns också möjligheten att prova nya idéer och tankar vilket sporrar kontorets medarbetare.

I fjol gjorde vi bra ifrån oss och vann flera tävlingar. Detta tävlingsdeltagande tillsammans med goda resultat har i sin tur lett till inbjudan till nya tävlingar och även till direkta uppdrag.

När de inkommande uppdragen blir färre drar vi oss inte för att själva ta initiativ och föreslå våra kunder att satsa kapital på studier och skissförslag för olika områden. Flera av dessa utredningar och skisser håller nu på att konkretiseras och bli till detaljplaner som vi sedan får möjlighet att projektera.

När det gäller större uppdrag har ett flertal legat på vänt under 2009. Orsakerna är bland annat väntan på överklagande av detaljplaner och de höga kraven beställarna har på att sälja bostäder innan man kan sätta igång projektet. Jag kan inte låta bli att ställa mig lite undrande inför denna försiktighet som drabbar alla beställare

samtidigt i lågkonjunktur. Här finns ju möjligheter för den som tänker tvärtom. För den som istället ser till att utnyttja lågkonjunkturen genom att upphandla material, tjänster och byggnation billigare än i goda tider. Bygg också när konjunkturen dalar och få en jämnare produktion, är min rekommendation. Bostäder i Stockholm kommer aldrig att bli en förlustaffär med den inflyttning vi har idag. Bostäder är en varaktig investering.

Under 2009 fortgick arbetet med Skandias huvudkontor som nu 2010 står klart. Den smått historiska inflyttningen skedde i mars i år och medarbetarna verkar mycket nöjda med sin nya arbetsplats på Lindhagensgatan på Kungsholmen.

I år sker också inflyttning till flera av passivhusen i Beckomberga, de första bostadshusen i Stockholm med en genuint ekologisk profil. Detta uppmärksammade projekt som vi har utvecklat på uppdrag av NCC är en bidragande orsak till att vi nu också blivit inbjudna att tävla om uppdrag för tre olika områden inom den planerade nya stadsdelen Norra Djurgårdsstaden, som ska präglas av innovation och miljöanpassning.

I detta projekt kommer vi bokstavligen att sitta på skolbänken tillsammans med beställare hos stadsbyggnadskontoret för att lära oss ännu mer om energihushållning och klimatsmart byggande.

Under kommande decennium kommer många förorter att förtätas och förvandlas till stad. Vi ser med vår erfarenhet från stadsplanering detta som en potentiell marknad. För att marknadsföra och stärka vår roll i planskedet har vi beslutat att genomföra en utställning om sex olika planprojekt på Arkitekturgalleriet i Stockholm.

Sammantaget kan man säga att det vi under 2009 har sått, i form av mindre projekt, utredningar, skisser och tävlingsförslag, börjar vi nu få skörda.

För helt plötsligt är det goda tider på Brunnberg & Forshed igen. Vi deltar i en mängd tävlingar och har påbörjat flera nya spännande uppdrag. Och vi nyanställer. Konjunkturen pekar åtminstone för vår del uppåt och vår bedömning är att de närmsta åren kommer att bli positiva, spännande och innehållsrika.

Bengt Hellström, VD

TANKEGÅNGAR KRING SKANDIAHUSET

Inspiration och vision

Inför skapandet av Skandiahuset gjorde vi en studieresa till Schweiz tillsammans med beställaren. Dels för att hämta inspiration, dels för att få en gemensam referensram och en samsyn på vad som är kvalitet, och hur detta skulle gestaltas i Skandiahuset. Bland annat besökte vi läkemedelsföretaget Novartis fantastiska forskningscampus i Basel som flera ledande arkitekter ligger bakom, bland andra Frank Gehry och Tadao Ando.

Huset som stad

Skandiahuset är ett stort kontorshus vars arkitektoniska vision utgår från en grundläggande idé om huset som en stad.

Detta synliggörs så fort man kliver in i Skandiahuset. Staden utanför "sipprar" in i huset och fortsätter så att säga i entréplanet. Här finns ett torg, ett café och gator och gränder i form av korridorer, som går mellan mötes- eller konferensrummen vilka ligger som stadskvarter på detta plan.

Skandiasalen (den stora hörsalen) som syns i fonden omedelbart när man kommer in i byggnaden är "kyrkan" mitt i staden.

I korridorer, på caféet och på öppna platser mellan konferensrummen finns rörelsen och pulsen – det är här de spontana mötena uppstår. På entréplanet finns också serviceinrättningar precis som i en stad och internservice för att underlätta tillvaron för medarbetarna.

"Stadslivet" på entréplanet fortsätter upp i huset till våningsplanen ovanför. Tankarna kring stadens liv och rörelse har varit vägledande i gestaltningen av hela huset.

Vi har koncentrerat kommunikationsstråken i huset till de öppna gångstråk som ligger runt den centrala ljusgården. På så sätt synliggörs människorna i huset vilket skapar dynamik och liv, samtidigt som vi reducerar risken för störningar i form av ljud och rörelse i kontorsdelarna.

Skandias nya huvudkontor:

VAD:

Nybyggnad kontor, konferens och möteslokaler med tillhörande restaurang.

VAR:

Västra Kungsholmen, Stockholms innerstad

OMFATTNING:

Ca 35.000 m²

FÄRDIGSTÄLLT:

2007 - 2009

BESTÄLLARE:

Skanska AB

ANSVARIGA ARKITEKTER:

Ansvarig arkitekt: Hans Bergström

Handläggande: Staffan Corp

Medverkande: Charlotta Turesson, Fredrik Liljeström, Louise Rangmark, Stefan Brink,

Bo Nilsson, Björn Holm, Marianne Jonsson,

Håkan Brunnberg m fl.

VAD ÄR EN BRA KONTORSARBETSPLATS? - ETT RUNDABORDSSAMTAL.

Hur ser ett modernt och bra kontor ut idag – och i framtiden? Hur kan ett kontor möta både individens och organisationens behov?

Här samtalar arkitekterna Hans Bergström, Staffan Corp och Christina Bodin Danielsson med skribent Claes Tapper om kontorsmiljöer i allmänhet och Skandiahuset i synnerhet som Brunnberg & Forshed har ritat och som stod klart för inflyttning i mars 2010.

Kommunikation och logistik

CT: Tidigare i år flyttade Skandias ca 1300 medarbetare in i det nya huvudkontoret på Kungsholmen,

som ni har ritat på uppdrag av Skanska. Det som bland annat utmärker huset är öppenhet; människor är synliga här. Kan ni berätta hur ni har tänkt kring öppenhet och synliggörande?

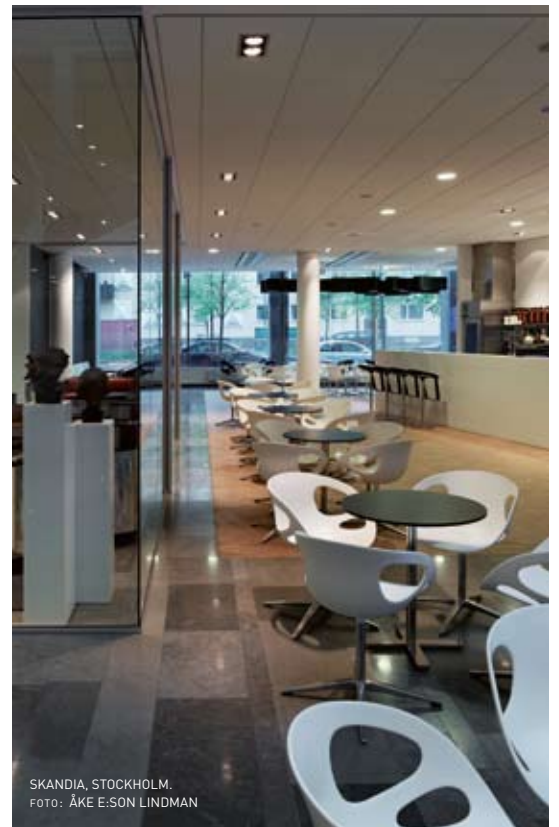
HB: Skandia har arbetat mycket med sin företagskultur de senaste åren och det nya huvudkontoret är en del i skapandet av en ny kultur som står för öppenhet och transparens. Det var därför viktigt att visa detta i Skandiahuset på olika sätt.

Skandia har i efterhand bekräftat att att vi har tänkt rätt och att flytten och vår planering av de nya lokalerna har gett dem stöd i kulturförändringen, vilket känns roligt!

SC: I gestaltningen av ett företag som står för öppenhet och möten har vi velat lyfta fram kommunikationen; rörelsen och förflyttningen i huset.

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

FOTO: Patrik Engström

Vi har synliggjort både den horisontella kommunikationen genom de öppna gångstråk, och den vertikala kommunikationen genom den stora spiraltrappan och de uppglasade hissarna vid ljusgården centralt i huset. På varje plan löper rörelsestråken samman i knutpunkter som synliggör och främjar möten internt inom organisationen.

CBD: När man kliver ur hissarna så ser man in i cafédelarna som ligger i anslutning till kommunikationsstråken. Detta är ytterligare ett grepp för att skapa möten – man skall helt enkelt se vilka som tar en fika på våningsplanet när man kliver ut ur hissen.

Flexibilitet

CT: Många saker har förstås varit betydelsefulla i ett sådant här stort projekt. Är det något ni vill lyfta fram

som särskilt viktigt?

HB: Som i alla moderna kontorsbyggnader har flexibilitet varit viktigt. Flexibiliteten har tillämpas på olika nivåer – från det lilla till de stora strukturerna. Det skapar stora möjligheten för att förändra och omforma över tid. Till exempel så går alla väggar att ta ner utan problem eftersom vi har drivit flexibiliteten så långt att ventilation och brandskydd inte påverkas av att väggar flyttas. Det enda som är fast är zoner med toaletter och våtgrupper.

CBD: Ja, utifrån min erfarenhet är det unikt att kontoret i så hög grad är möjligt att dela av och förändra. Skulle Skandia vilja avyttra en del av ett våningsplan eller dela av flera våningsplan kan det göras lätt. Och deras egen verksamhet skulle inte alls störas med avseende på säkerhet etcetera.

SC: En viktig faktor har förstås varit ytteffektivitet. Om man jämför med för tjugo år sedan så är den egna kontorsytan idag mindre, men det har man kompenserat med många fler gemensamma utrymmen som motionslokaler, mötesrum, backuprum, caféer och restaurang. Det har vi arbetat medvetet med i Skandiahuset. Förr hade man ofta bara sitt kontorsrum, och så kom det kanske en kaffeavgift skramlande vid tiotiden...

Trivsel och välbefinnande

CT: Du har forskat på det här med trivsel och välbefinnande på kontor, Christina. Vilka är det viktigaste parametrarna för att främja trivsel och välbefinnande på kontoret?

CBD: Viktigast är känslan av personlig kontroll. Det är grunden för välbefinnande för oss oberoende av vilken situation vi befinner oss i. Den personliga kontrollen rubbas när vi utsätts för stressfaktorer vi inte kan kontrollera. Till exempel är ljud svårt att ha kontroll över. Ett sätt att ge den enskilde möjlighet till personlig kontroll är att säkerställa tillgången till "backup-rum", där man kan jobba eller prata ostört. Mest personlig kontroll ger cellkontor. I Skandiahuset finns både cellkontor och öppna landskap.

Landskapen är placerade långs med fönstren ut mot gatan, vilket är bra eftersom man därigenom får in dagsljus långt in i byggnaden och samtidigt möjliggör utblickar för alla på kontoret, som är viktigt för människors hälsa.

CT: Har du funnit någon skillnad mellan anställda i olika kontorstyper med tanke på trivsel och välbefinnande?

CBD: Min egen forskning har visat att människor trivs bäst i cellkontor. Näst mest nöjd är man i flexkontor, alltså kontor där man inte har en fast arbetsplats utan själv väljer var man ska sitta från dag till dag. Flexkontor har till skillnad mot traditionella kontorslandskap stor tillgång till just "backup-rum."

SC: I Skandiahuset har man gått mot att sitta mer öppet än man gjorde i det gamla huvudkontoret. Det skulle vara intressant att kolla förändring över tid när det gäller hur folk trivs och arbetar i kontors-

landskap. Människor är ju mer vana vid öppna landskap idag, vi går mer och mer mot den lösningen.

HB: Visst, till viss del är man väl mer van idag. Men det viktiga jämfört med för några år sedan är att det idag är mer fokus på individen och sammanhanget; vad man arbetar med och med vilka.

CBD: Absolut, och detta är en något som kommer att bli ännu mer viktigt i framtiden eftersom vi måste skapa arbetsmiljöer som främjar kreativitet och innovation. Och det gör vi i hög grad genom att stödja individer och underlätta deras arbete.

Ljus

– dagsljus & artificiellt ljus

HB: Vi har försökt göra Skandiahuset till en vacker arbetsmiljö. Ett exempel är den stora spiraltrappan som vi arbetade med i ett år, den har varit lite svårt att få till.

Trappspindeln är öppen och vi har förstärkt spiraleffekten med artificiellt ljus, vid sidan om dagsljuset som flödar in i ljusgården via glastaket. Allt detta lyfter fram trappan som arkitektoniskt element.

CBD: Vi får in mycket dagsljus i byggnaden, både via det glasade taket över ljusgården och via de glasade fasaderna. Det är alltså inte så mörkt inne i kärnan av byggnaden som det ofta är i så här pass stora byggnader.

I alla kommunikationsstråk är det ljust och öppet eftersom vi lagt dem i anslutning till ljusgården.

SC: Sedan är det här med ljus och belysning också kopplat till klimatproblem. Ju mindre elljus desto bättre ur miljösynpunkt. När vi använder artificiellt ljus, för det måste vi förstås, så ska man ha eftersträvat hållbara lösningar. På toaletterna finns till exempel inga brytare – när du kommer in så tänds det och fem minuter efter att du lämnat toaletten släcks det.

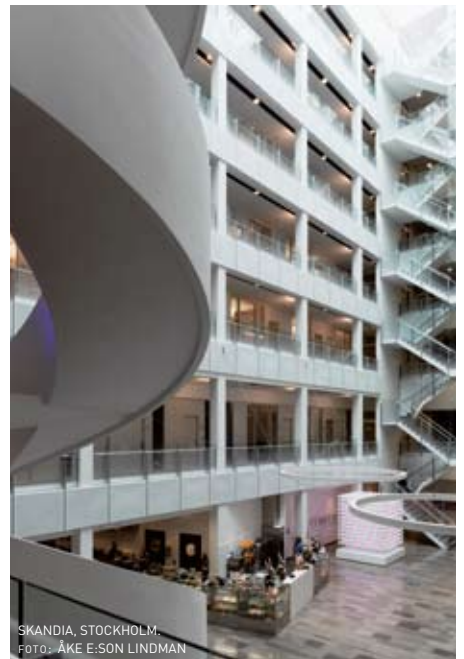
CBD: Dagsljus är ju oerhört viktigt för vårt välbefinnande. Forskning visar att just dagsljuset både gör oss piggare och mer sociala. Fast stora fönster som släpper in dagsljus har också en annan viktig funktion och det är utblicken. Att kunna se ut, att orientera sig, att betrakta den omgivande världen; det är också mycket viktigt för välbefinnandet.

Hållbarhet och energi

CT: Hur har ni tänkt kring viktiga frågor som ekologisk hållbarhet i Skandiahuset?

HB: Hållbarhet är ett viktigt begrepp idag och det är ett krav från beställarens sida att använda material som håller länge och är bra ur miljösynpunkt.

Vi har tillsammans med beställaren tagit fram olika lösningar i syfte att få så låg driftskostnad och bra hållbarhet som möjligt. Exempelvis är golven av kalksten – ett långsiktigt hållbart naturmaterial. Vi har använt mycket glas och metallpartier, som lätt kan repareras. Taket är av betong, ett synnerligen hållbart material och de gröna sedumtaken är inte bara vackra att titta utan bidrar också till miljön genom att de tar hand om regnvattnet och därigenom minskar belastningen på det kommunala reningssystemet.

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

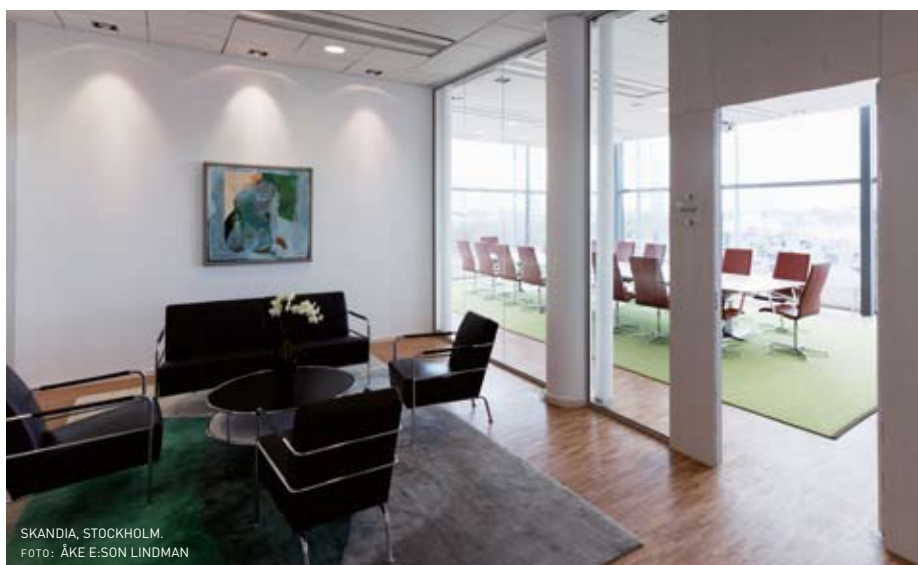
CT: Men Skandiahuset ser ut att vara ett glashus, hur miljövänligt är egentligen det med tanke på att den största energiåtgången i moderna kontor går till att kyla och inte värma dessa hus?

SC: Faktum är att det ser ut som ett glashus utan att vara det. Konstruktionen är traditionell fasadteknik med betongbröstningar. Höga värden på isolering ger byggnaden goda energivärden. Så Skandiahuset är inget problem alls utifrån ett ekologisk perspektiv.

CT: Kan du ge exempel på energibesparande åtgärder i Skandiahuset?

SC: Skandiahuset har många energibesparande funktioner, från bergvärme som används för att kyla i restaurangköket till belysningen på toaletterna som är närvarostyrda. Hela huset är Green Building-klassat vilket innebär en energiförbrukning som är minst 25 procent lägre än vad normen BBR anger som riktvärde.

HB: Det har hänt mycket den senaste tio-tjugo åren, inte minst när det gäller ventilation och värme/kyla. Byggherren Skanska ställer mycket höga krav på sina byggnader, inte minst därför att de räknar med

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

SKANDIA, STOCKHOLM.
FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN

att sälja dem efter ett antal år. Då är det viktigt att husen är täta, att det inte sipprar ut en massa värme, att energistyrningen är god och att man får bra inomhusklimat. Det är helt enkelt så att en kontrollerad energiförbrukning är viktig då den ökar värdet på byggnaden.

CBD: Ventilation och värme är sådant vi är duktiga på idag, vi har däremot mycket större problem med faktorer såsom ljud i kontorsmiljöer idag.

Ljud

CT: Om ljud är svårt – hur har ni då jobbat med detta i Skandiahuset?

SC: Eftersom Skandiaprojektet innehåller många komplicerade ljudmiljöer – allt från hörsal och konferenslokaler till ljusgård och caféer, har en akustiker varit med i projektet från ett tidigt skede för att säkerställa en god ljudmiljö. Vi har också tillsammans tittat på vad vi ska ha för golv och väggar för att skapa en bra ljudmiljö. I en hörsal är detta en självklarhet men vi har tillämpat detta tänk i hela huset.

HB: Ja, vi har jobbat mycket medvetet med ljud, och i hela huset har vi textila golv i kontorsdelarna. Samtidigt ville vi inte skapa en miljö som var helt tyst. För det är inte så trivsamt det heller – det måste göras en avvägning helt enkelt.

CBD: Just det. Ljud är det största problemet i kontor idag, men helt tyst vill ingen att det ska vara. Man vill kunna styra ljudmiljön, ibland vill man ha mer ljud och ibland mindre. Många har också olika behov under dagen, beroende på vad man arbetar med. Vissa är ju också mer känsliga för ljud än andra.

Framtidens kontor

CT: Hur ser då framtidens kontor ut, er vision om tjugo år?

CBD: Jag tror att design management blir allt mer viktigt, fast inriktningen kommer att förändras. Idag handlar det om hur man skapar en miljö som profilerar företaget och stärker varumärket utåt. I framtiden kommer man jobba mer inåt mot den egna organisationen. Hur skapar man en arbetsmiljö som bidrar till att medarbetarna gör sitt absolut bästa på jobbet? Andra värden än de lätt mätbara blir allt viktigare, det kommer inte bara att

handlar om ytteffektivitet.

SC: Jag tror du har rätt att man kommer att se mer till individen, eller gruppen, och mjuka värden. Samtidigt tror jag att ytteffektivitet alltid kommer att vara viktigt, det är liksom ett baskrav.

HB: Idag är det sällan man har tid att på allvar föra sådana här diskussioner i projekt och som leder fram till något konkret. Men jag tror att man kommer att driva processen mer utifrån "männliga" i kombination med affärsmässiga parametrar i framtiden och inte bara "byggtekniska" som är det vanliga.

SC: När det gäller framtiden är det väl ingen tvekan om att miljön kommer att bli allt viktigare.

CBD: En stark miljöprofil och en bra arbetsmiljö går hand i hand anser jag. Jag var i somras på en

skulle man kunna gå ut i den vackra trädgården.

Det skulle vara lätt smita ut och få sig en nypa luft. Rena motsatsen till det som så länge har gällt, det vill säga att inte tillåta öppningsbara fönster i ett kontorslandskap för att säkerställa att inomhusklimatet hålls på en bestämd, absolut nivå. Detta att tillåta öppningsbara fönster och dörrar, och acceptera att temperaturen skiftar mellan några grader ligger kanske i linje med "gröna kontrakt" som man nu diskuterar inom fastighetsbranschen. De innebär att hyresgästen går med på att inomhustemperaturen kan tillåtas variera inom ett visst intervall, mot att de själva får del ekonomiskt i den vinst det innebär att man accepterar en lägre temperatur på vintern, etcetera.

HB: Det är vettigt eftersom det ger ett ekonomiskt

FOTO: Patrik Engström

konferens i Kansas, USA, där ordförande för miljöavdelningen inom amerikanska arkitektförbundet (AIA) bland annat berättade om det nya huvudkontoret för Applebee's, en finare snabbmatkedja, som hans kontor ritat. Arkitekterna hade fått i uppgift att inte bara rita ett helt igenom ekologiskt hus med en stor trädgårdsanläggning – de hade även jobbat med transportsystemet till kontoret. De fixade samåkning och en buss för att medarbetarna inte skulle åka ensamma i varsin bil. I huset användes förstasolceller och vackra hållbara material. Och tanken var att oavsett var man jobbade i huset så

incitament att tänka och verka för ekologisk hållbarhet. Applebee's som du berättade om såg antagligen miljötankandet som ett strategiskt verktyg.

CBD: Visst, de arbetade med en bra arbetsmiljö mycket för att de ville vara den populäraste arbetsgivaren i det område de verkade. Det var svårt att rekrytera bra, kompetent personal som också stannade. Genom att ha visioner både vad gäller en bra, hållbar arbetsmiljö för medarbetarna och för byggnaden och samhället i stort så marknadsförde de sig båda inåt och utåt som jag pratade om förut. Det kommer vi att göra i ännu högre grad i framtiden.

Andreas Svensson
Arkitekt MSA

Pontus Ekberg
Arkitekt SAR/MSA

Björn Dahlberg
Arkitekt SAR/MSA

Ingemar Ed
Arkitekt MSA

Lars Jonsson
Arkitekt SAR/MSA

Mårten Danielsson
Arkitekt MSA, Webbmaster

Ulrica Pärssdotter
Arkitekt SAR/MSA

Reija Toivio
Arkitekt SAR/MSA, SAFA

Bo Nilsson
Byggnadsingenjör

Inger Lundmark
Redovisningsansvarig,
löneadministratör

Angela Covacú
Arkitekt SAR

Ann Gustafsson
Ekonomiassistent

Branko Vukmirovic
Arkitekt MSA

Ingrid Moberg
Arkitekt SAR

Lena Högberg
Inredare

Olle Bäckström
Arkitekt MSA

Claes Sieurin
Arkitekt SAR/MSA

Bjørn Holm
Arkitekt SAR/MSA

Catherina Lissner
Arkitekt SAR/MSA
Dipl. Ing. Arkitekt

Christina Bodin Danielsson
Arkitekt SAR/MSA
tekn. licentiat Office Design

Ludmilla Larsson
Arkitekt MSA

Rikard Hedin
Arkitekt MSA

Olga Allpere Stintzing
Arkitekt SAR/MSA

Anna-Kersti Palm
Arkitekt SAR/MSA

Ulrica Hambeck
Arkitekt SAR/MSA

Joacim Brunenberg
Vaktmästare, Rockstar

Caroline Jönsson
Arkitekt

Maria Fänge
Arkitekt MSA

Roger Westman
IT-ansvarig

Johanna Gill
Arkitekt SAR/MSA

Anneli Wessman
Arkitekt MSA

Fredrik Liljeström
Byggnadsingenjör

Ann-Christin Ohlander
Arkitekt SAR/MSA

Johanna Hallgren
Arkitekt SAR/MSA

Marianne Ocklind
Arkitekt SAR/MSA

Staffan Corp
Arkitekt SAR/MSA

Ronnie Forsberg
Arkitekt SAR/MSA

Annika Jönsson
Arkitekt SAR

Gerd Olausson
Ekonomichef,
personalansvarig

Jonas Claeson
Arkitekt SAR/MSA

Louise Rangmark
Arkitekt

Marianne Jonsson
Byggnadsingenjör

Stefan Larsson Brink
Byggnadsingenjör

Charlotta Turesson
Arkitekt SAR/MSA

Hans Bergström
Arkitekt SAR/MSA

Niclas Annerstedt
Byggnadsingenjör

Kjell Forshed
Arkitekt SAR/MSA

Jennie Nilsson
Arkitekt MSA

Mats Marnell
Arkitekt SAR/MSA

Alessandro M. Lucca
Arkitekt

Bengt Hellström
VD
Arkitekt SAR/MSA

Anna-Paula Andersson
Arkitekt SAR/MSA

Harri Lindqvist
Arkitekt SAR/MSA

Martin Bergman
Arkitekt SAR/MSA

Emma Håkansson
Arkitekt

Åsa Karlsson
Receptionist

Håkan Brunnberg
Arkitekt SAR/MSA

Lars Bergh
Arkitekt MSA/KKH

Monica Ståhlbrand
Arkitekt SAR/MSA

Monica Stone
Arkitekt SIR/MSA

Susanna Uhlin
Arkitekt SAR/MSA

Sören Eriksso
Arkitekt SAR/MSA

Kulturhistorisk hänsyn och modern miljö- och energiplanering är två av flera viktiga frågor vid renoveringen av ett eftersatt radhusområde i Kista. Brunnberg och Forshed är arkitekter för projektet som påbörjades under hösten 2009. Staffan Corp, som är uppdragsansvarig och handläggande arkitekt, berättar här om ett projekt som innehåller många utmaningar och krävande aspekter.

KV RANDERS METAMORFOS – RADHUSRENOVERING MED HÄNSYN

FOTO: Patrik Engström

Vid Randersgatan i Kista ligger ett radhusområde från 1970-talet som ägs av Svenska bostäder. Området består av ett sjuttiotial radhus i ett eller två plan grupperade kring två stora trädgårdslignande gårdar. Bostäderna består av alltifrån två till fem rum. Under åren har de boende har satt sin prägel på hur det ser ut kring varje hus. Vissa förgårdar är välskötta, andra inte. Vid en del hus finns höga häckar. Grindarna till husen som är ditsatta i efterhand av hyresgästerna varierar i stil och utseende.

Husen har en varierad men ostrukturerad fasad med övervägande rosa, röd och brun plastfärgsmålade träpanel, med vita fönster och brunt foder.

Området är slitet, bland annat yttertaken av tjärpapp, som när man började riva i dem visade sig smulas sönder som digestivekex.

Utvändigt har husen inte renoverats sedan de byggdes 1976. Trots detta är området ett av Svenska Bostäders mest populära bostadsområden med en kötid på nitton år.

Vad, kan man fråga sig, finns här som ändå är värt att bevara? Hur ska man hantera renovering av byggnader som varken är särskilt gamla eller arkitektoniskt framstående? Vi kan ha en uppfattning om vad som är bra och dåligt, fullt och snyggt i dag men vi måste vara ödmjuka inför att denna uppfattning är präglad av vår tid och vårt sätt att se, menar Staffan Corp. Vi kan inte heller behålla material och detaljer som inte är miljömässigt acceptabla, som exempelvis dörrstycken i plast eller pvc-haltiga avloppsrör.

I projektets inledande fas gjorde Svenska Bostäder, i samarbete med antikvarie, arkitekter och landskapsarkitekter, en inventering av skyddsvärda kvaliteter både ut- och invändigt. Detta arbete har legat till grund för de ställningstaganden som sedan har gjorts under arbetets gång. Detta för att ge oss ett stöd i hur vi renoverar utan att helt förändra området karaktär.

Renoveringsarbetet går ut på att skapa ett område som är bra också på sikt

oavsett vem som bor där. I dag finns många individuella lösningar som förhoppningsvis ska bli mer generella. Med tiden har också boendemiljön och gårdarna utvecklats. Äppelträd har blivit stora och tar plats på radhusens relativt små förgårdar. Hur hanterar vi det? Kan vi flytta stora fruktträd?

Det är förstås viktigt att föra dialog med hyresgästerna, för att få in synpunkter och för att de ska känna att de är delaktiga i processen även om möjligheterna att påverka är begränsade för boende i hyresrätt.

Hyresgästerna kommer att flytta till evakueringsbostäder under renoveringsarbetet, som beräknas ta två år för hela området. Först åtgärdar man den ena gården, sedan den andra.

Efter inventeringen stod det klart att man måste byta ut all fasadpanel och alla fönster och foder. Byte av tak och ommålning var också givna delprojekt.

När det gäller den tidstypiska fönstersättningen är tanken att till stora delar bevara den, men göra vissa kompletteringar. Vi vill komplettera rummen med fransk balkong på ena sidan av husen och en sätta en helglasad fönsterdörr till köken.

Bland det som är bra med radhusen är att de har en effektiv, komprimerad och ljus planlösning med fönster i siktlinjerna. Och köken är välplanerade med bra ytor för matlagning och samvaro.

Nuvarande hyresgäster gillar inte den färgsättning som är i dag, det har tydligt framkommit i den dialog vi haft.

Den nya färgsättningen består preliminärt av fyra färger i en mer klassisk färgskala från ockra och falurött till brunt och färgen ska variera mellan husen, så att varje hus blir individuellt. Foder och fönster kommer att gå i en gemensam färg.

Vi använder slamfärg som är betydligt mer miljövänligt än den plastfärg som har använts tidigare. Den ger också en vackrare yta och är lättare att underhålla. Sådant som vid det ursprungliga byggandet var dåligt ska vi förstås inte upprepa. Plastfärg är en sådan sak.

På gården har vi ritat komplementbyggnader. En lokal för gemensamma aktiviteter som fester, med pentry, möblerbar del och en utomhusdel med pergola. Den andra komplementbyggnaden vi har föreslagit är en bastu. Eventuellt blir det bara en byggnad av kostnadsskäl.

Varje hus kommer också att få ett eget förråd vid entrén. Tidigare låg förråden i grupper på gården. Genom att ta bort grupp-förråden öppnar vi upp och skapar en tydligare offentlig zon, samtidigt som det nya förrådet och ett litet plank avskärmar och förstärker det privata.

Vi har en miljökonsult inkopplad som granskar att arbetet sker med den miljöhänsyn som vi och Svenska Bostäder har som krav i ett sådant här projekt. Det gäller alltifrån att inte använda komponenter med miljöskadligt innehåll till hållbarhet i material och snålspolande blandare. Vi kommer också att installera bergvärme som är mer miljövänligt än den fjärrvärme som används i dag. Elkostnaden för bergvärme är något högre men uppvärmningskostnaden blir mycket lägre. Riktigt kalla dagar behövs spetsvärme och då kommer man att använda en brännare som går på rapsolja.

Randersprojektet är en del av det så kallade Järvalyftet, som är Stockholms stads, Svenska Bostäders och andra aktörers satsning på social och ekonomisk utveckling i stadsdelarna kring Järvafältet. När det gäller Randers är det ändå en unik satsning. Vi har aldrig varit med om att man satsat så mycket vid renoveringen av ett bostadsområde. Beställaren har verkligen tagit ett ansvar och satt en ambitionsnivå som vi tycker är väldigt glädjande för områdets framtid.

Klimatfrågor och hållbar utveckling står högt på dagordningen både bland politiker och företag idag. Eftersom världens städer bara växer, vilket i utvecklingsländer dessutom sker i en rasande takt, så har ett särskilt fokus de senaste decennierna riktats mot hållbar stadsutveckling. Hur kan vi skapa hållbara städer som är anpassade till såväl människor som miljö och framtida klimat?

URBAN ACADEMY OCH HÅLLBAR STADSUTVECKLING

Detta är frågor som intresserar oss på Brunnberg & Forshed och vi har sedan 2008 varit engagerade i ett projekt som handlar om att bygga en skola för hållbar stadsplanering, arkitektur och industridesign i Kisumu, Kenya. Skolan ska heta Urban Academy”.

Projektet har drivits inom ramen för vår FoU-verksamhet i samarbete med Ola Nylander, professor och arkitekt, och kollegan Maria Nyström, också hon professor och arkitekt, båda knutna till Chalmers Tekniska Högskola.

Ola Nylander har i flera år varit engagerad i vår forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Maria Nyström bedriver både utbildnings- och forskningsprojekt inom hållbar stadsutveckling, som också inkluderar lösningar för rymdbaser. Oavsett om det rör sig om en rymdbas eller en stad är tanken densamma, att sluta kretsloppet, att minimera energiåtgången, att optimera resursanvändningen.

Under 2008 besökte Hans Bergström, Ola Nylander och Maria Nyström Nairobi och Kisumu för att undersöka förutsättningarna och träffa personer med anknytning till projektet. Vi har därefter ställt ut och presenterat projektet bland annat på UN-Habitats stora konferens och vi har skapat ett program för skolans verksamhet.

Under 2009 har den mer kommersiella delen av projektet fortsatt. För närvarande håller Chalmers och Sveriges Exportråd på att ta fram en affärsplan för projektet.

I den styrgrupp som har bildats för att driva och utveckla projektet arbetar vi tillsammans med Exportrådet, Chalmers och UN-Habitat. Tanken är att arbeta i enligt tripelhelixmodellen – en samverkan mellan universitet, privata näringslivet och offentlig förvaltning.

Projektet har under 2010 fortsatt med att Maria Nyström besökt Kisumu med ett antal studenter som bland annat gavs möjlighet att arbeta med utveckling av kontorets förslag till Urban Academy.

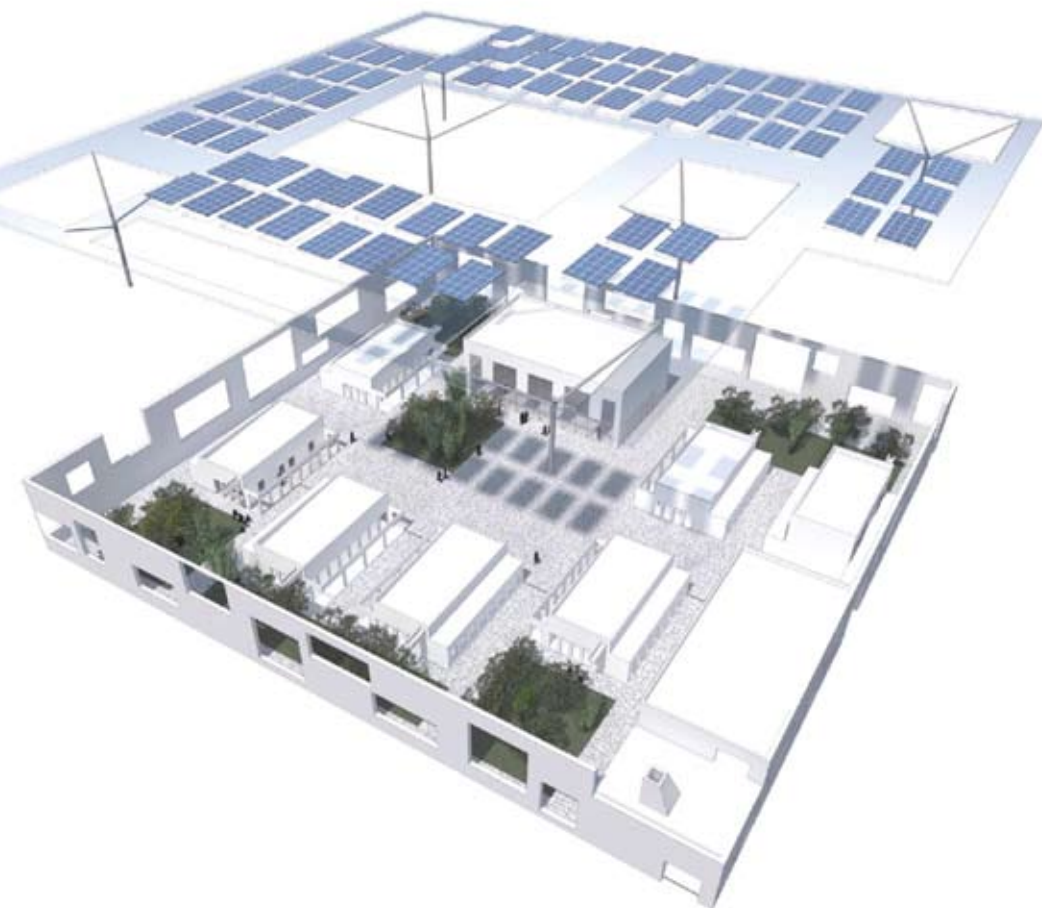
brunnberg&forshed
ARKITEKTKONTOR AB

CHALMERS

EXPORT
RÅDET
SWEDISH TRADE COUNCIL

Forskning och utveckling är på flera sätt livsnerven i Brunnberg & Forsheds verksamhet. Vi behöver hela tiden tillägna oss ny kunskap, låta oss inspireras, prova nya idéer, för att våra uppdrag ska utmärkas av den kvalitet, den kreativitet och lyskraft vi hela tiden eftersträvar.

Den som leder FoU-verksamheten är Hans Bergström. Under flera år har vi samarbetat med professorn och arkitekten

FORSKNING & UTVECKLING

Ola Nylander på Chalmers

Tekniska högskola, för att kvalitetssäkra och dokumentera våra FoU-projekt. Ola Nylander deltar i fler av våra utbildningssatsningar, och leder projektgenomgångar och har litteraturpresentationer. Några exempel på det sistnämnda under 2009 var Cradle To Cradle: Remaking the Way We Make Things, studien "Så använder vi våra bostäder", och författare som Jane Jacobs och Gaston Bachelard.

Kontoret anordnar varje år studiebesök, seminarier och föreläsningar. Under 2009 uppehöll sig några av föreläsarna kring tredje världen-frågor. Vi hade också föreläsningar inom aktuella stadsbyggnadsproblem såsom Slussen, och föreläsningar om kreativitet samt inspirationsföreläsningar om träbyggnade.

Arkitektforum är en studieform som bygger på att medarbetarna föreslår ämnen för studier och bildar studiegrupper. De olika grupperna har möjligheten att bjuda in föreläsare, ordna seminarier eller åka på studieresor.

Under 2009 har Stadsrumsgruppen haft ett seminarium per månad. Det har bland annat handlat om höga hus, Slussen, Årstafältet, och värdering av stadsmiljöer.

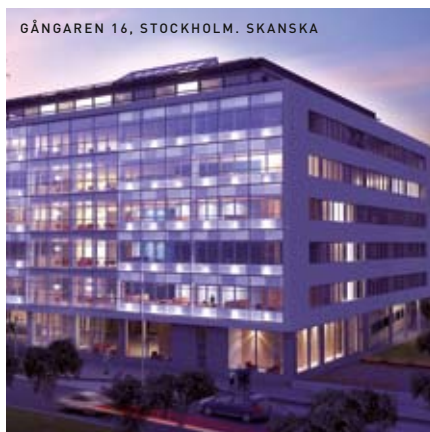
Gruppen har även gjort studiebesök vid Liljeholmen i Stockholm.

Också Bostadsgruppen har haft ett seminarium per månad. Gruppen har diskuterat internationella bostadsprojekt, svensk bostadsutveckling, och kontorets bostadsprojekt.

Ekologigruppen arbetar med frågor som rör ekologi/energismålt byggande. De har gjort några studiebesök och haft ett par seminarier.

World Academy har haft en inledande träff med planering och diskussion samt ett seminarium om utvecklingsarbete i slumområden.

GÅNGAREN 16, STOCKHOLM. SKANSKA

HORNSBERG, STOCKHOLM. SKANSKA

FREDRIKSDAL, STOCKHOLM. SKANSKA

ORGANISATION

Brunnberg & Forshed leds av en styrelse med extern ordförande. För styrningen av den operativa verksamheten finns en ledningsgrupp bestående av de sex delägarna samt ekonomichefen. Samtliga delägare är

aktiva i projekten och har även rollen som uppdragsansvariga. De flesta projekten leds dock av någon av de tio uppdragsansvariga som finns i företaget. De stöds av en stor grupp handläggare.

KONTORET HAR 65 ANSTÄLLDA INOM NEDANSTÅENDE DISCIPLINER

- Arkitekter**
- Inredningsarkitekter**
- Byggnadsingenjörer**
- Ekonomi, IT och Administration**

VI HAR OCKSÅ FÖLJANDE SPECIALKOMPETENSER

- Detaljplaner**
Anna Paula Andersson, Planarkitekt SAR/MSA
- Projekteringsledning**
Olle Bäckström, Arkitekt MSA, certifierad kvalitetsansvarig enligt PBL
- Sakkunnig tillgänglighet**
Ann-Christine Ohlander, Arkitekt SAR/MSA, Anna-Kersti Palm, Arkitekt SAR/MSA
- Kontorsutformning, hälsa, miljö och arbetstillfredsställelse**
Christina Bodin Danielsson, Arkitekt SAR/MSA, tekn. licentiat Office Design
Licentiatavhandling vid KTH, "Office Environment, Health & Job Satisfaction"
- Bild & Grafik**
Mårten Danielsson, Webbmaster, Arkitekt MSA
- Data & IT**
Roger Westman

Styrelsen

Olof Hulthén, ordförande och extern styrelseledamot
Bengt Hellström, VD, delägare
Hans Bergström, delägare
Sören Eriksson, delägare
Maria Fänge, delägare
Ludmilla Larsson, delägare
Staffan Corp, delägare
Anna-Paula Andersson, personalrepresentant
Reija Toivio, personalrepresentant
Gerd Olausson, sekreterare

VD Bengt Hellström

Ekonomichef Gerd Olausson

Delägare

Hans Bergström	Arkitekt SAR/MSA
Sören Eriksson	Arkitekt SAR/MSA
Maria Fänge	Arkitekt MSA
Bengt Hellström	Arkitekt SAR/MSA
Ludmilla Larsson	Arkitekt MSA
Staffan Corp,	Arkitekt SAR/MSA

Revisor

Carl Niring, Grant Thornton

KONCERNRESULTATRÄKNING

	2009	2008
Rörelsens intäkter		
Nettoomsättning	58 710 758	69 676 791
Övriga rörelseintäkter	28 357	323 373
Summa intäkter	58 739 115	70 000 164
Rörelsens kostnader		
Övriga externa kostnader	-8 533 691	-8 574 310
Personalkostnader	-44 396 577	-50 930 565
Avskrivning av materiella anläggningstillgångar	-997 869	-949 091
Summa rörelsens kostnader	-53 928 137	-60 453 966
Rörelseresultat	4 810 978	9 546 198
Resultat från finansiella investeringar		
Ränteintäkter	65 681	449 606
Räntekostnader och liknande resultatposter	-64 929	-30 186
Summa resultat från finansiella investeringar	752	419 420
Resultat efter finansiella poster	4 811 730	9 965 618
Skatt på årets resultat	-1 382 319	-2 656 144
Årets resultat	3 429 411	7 309 474

NYCKELTAL

	2009	2008
Omsättning	58 739 115	70 000 164
Rörelseresultat	4 810 978	9 546 198
Rörelsemarginal	8%	14%
Nettomarginal	8%	14%
Balansomslutning	24 988 869	30 369 999
Aktiekapital	500 000 kr	500 000 kr
Antal aktier	5 000 kr	5 000 kr
Eget kapital	11 520 788	15 394 625
Avkastning eget kapital	42%	62%
Avkastning totalt kapital	19%	31%
Soliditet	46%	51%
Kassalikviditet	239%	251%

KONCERNBALANSRÄKNING

	09-12-31	08-12-31
TILLGÅNGAR		
Anläggningstillgångar		
Materiella anläggningstillgångar		
Inventarier	2 077 385	2 661 977
Finansiella anläggningstillgångar		
Andel i bostadsrättsförening	27 000	27 000
Summa anläggningstillgångar	2 104 385	2 688 977
Omsättningstillgångar		
Kortfristiga fordringar		
Upparbetade men ej fakturerade intäkter	4 703 989	2 935 043
Kundfordringar	6 904 113	11 323 425
Övriga kortfristiga fordringar	208 355	1 233 796
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	1 057 891	968 729
	12 874 348	16 460 993
Kassa och bank	10 010 136	11 220 029
Summa omsättningstillgångar	22 884 484	27 681 022
SUMMA TILLGÅNGAR	24 988 869	30 369 999
EGET KAPITAL OCH SKULDER		
Eget kapital		
Aktiekapital (5 000 aktier)	500 000	500 000
Bundna reserver	2 381 919	2 462 210
Fria reserver	5 209 458	5 122 940
Årets resultat	3 429 411	7 309 475
Summa eget kapital	11 520 788	15 394 625
Avsättningar		
Avsättning för skatter	3 904 519	3 933 171
Kortfristiga skulder		
Förskott från kunder	2 036 625	2 444 265
Leverantörsskulder	1 575 599	1 427 632
Övriga kortfristiga skulder	2 109 939	3 457 458
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	3 841 399	3 712 848
Summa kortfristiga skulder	9 563 562	11 042 203
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	24 988 869	30 369 999
Ställda säkerheter	0	0
Ansvarförbindelser	0	0

LEDNINGSGRUPPEN, STÅENDE FRÅN VÄNSTER: STAFFAN CORP, GERD OLAUSSON, SÖREN ERIKSSON, HANS BERGSTRÖM
SITTANDE FRÅN VÄNSTER: BENGT HELLSTRÖM VD, MARIA FÄNGE, LUDMILLA LARSSON.
FOTO: Patrik Engström

Skandia, Stockholm
FOTO: Åke Eison Lindman

www.brunnbergoforshed.se

Kungsholmsstrand 135 | 112 48 Stockholm | Tel +46 (8) 617 61 00 | Fax +46 (8) 617 61 01 | e-post info@brunnbergoforshed.se